

SZABÓ KATALIN*

A gyógyszerésznők képzéséről és tevékenységéről folytatott vita a Gyógyszerészi Közlöny hasábjain

Amikor 1895 nyarán a Magyarországi Gyógyszerészegylet közgyűlése a nők gyógyszerészi pályára való bocsátását tárgyalta, az egyik felszólaló a gyógyszerészi kar idegességét emlegette a felvetett kérdéssel kapcsolatban. A kor ideges, nem a kar, vetette közbe egy hang a hallgatóságból.¹ Nem kell csodálkoznunk azon, hogy a kor embere idegesnek, hektikusnak tartotta a századfordulót, hiszen nap mint nap olyan problémákkal került szembe, melyek erkölcsi, világnézeti, gazdasági, szakmai felfogásában ingatták meg, s a fenti történet tanulsága szerint ilyen lehetett a nők gyógyszerészi pályára való bocsátása is. Ugyanis az akkori kultuszminiszter, **Wlassics Gyula** 1895. december 31-én, 72039-es számon kiadott rendelete lehetővé tette, hogy a nők tudományos pályára lépjenek, orvossá, bölcsésszé, gyógyszerésszé képezzék őket. A döntést hosszas vita előzte meg, hiszen a kultuszminiszter kikérte mind az egyetemi tanács, mind pedig az egyes szakmai képviselők, így a Magyarországi Gyógyszerészegylet véleményét is. Az egylet a nyári közgyűlése után adta meg válaszát a miniszternek.² **Zboray Béla**, a gyógyszerészegylet akkori elnöke levélben hívta fel a tagságot a véleménynyilvánításra. A korabeli szaksajtó is teret biztosított a vitának, az általam vizsgált Gyógyszerészi Közlöny például a tudósítások, a járási igazgatóságok döntéseinek közzététele mellett az olvasókat kérte fel, hogy a lap hasábjain tegyék közzé véleményüket. A Közlöny a Tárca rovatban biztosított helyet a beérkező leveleknek. Ezeket az olvasói leveleket vizsgáltam, s azért tartottam érdekesnek őket, mert informatívabbak, mint a hivatalos közlemények, hivatalos álláspontok.

A vita egyik sarkalatos pontja a nők gyógyszerészi tevékenységének erkölcsi megítélése volt. Azok, akik ellenezték a nők gyógyszerésszé képzését, de sokan azok is, akik egyetértettek vele erkölcsi aggályaiknak adtak hangot. Ez azt jelentette, hogy mindkét tábor ugyanazon erkölcsi értékrendszer mentén érvelt, s elsősorban gazdasági érdekeik mondták velük az igent vagy a nemet a felvetett kérdésre. Sokan azok közül, akiknek erkölcsi aggályaik voltak ugyan, de gazdaságiak nem, úgy próbálták meg feloldani az ellentmondást, hogy engedményeket tettek volna ugyan a nők számára, de nem teljes jogú gyógyszerészként fogadták volna el őket. A nők gyógyszerészi pályára lépését ellenzők között az erkölcsi félelmek mellett a nők fizikai, anatómiai és fiziológiai tulajdonságait hozzák fel még érvként. Csak elvétve akadt olyan, akinek nem voltak előítéletei a nőkkel szemben. Ilyen volt például **Niertit Béla** is, aki levelében a következőket írta: „Magam is örömmel

* Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, 1013 Budapest, Apród utca 1–3.

látnám a nőt úgy az eszményi hivatásánál, a házi tűzhelynél és gyermeknevelésnél megmaradni, mint régen volt; de ki nem látja be azt, hogy a nő régen kilépett ebből a magasztos körből, s majdnem a férfival egyenlő arányban részt vesz a létért való súlyos küzdelemben”³ – modern gondolatok, ezeket a sorokat akár a XX. század végén is írhatta volna valaki.

Mint a levelekből kiderül, sokan gondolták úgy, hogy a gyógyszerészi hivatás méltóságán esik csorba akkor, ha a nőket gyógyszerésszé képezik, különösen miután sem női gimnáziumok nem léteztek, sem a latin nyelvet nem sajátítják el a polgári osztályokat látogató nők. Természetesen mindkét követelmény többé-kevésbé könnyen teljesíthető lett volna, azonban más, régebbi, a férfiak képzését is érintő problémákat hozott felszínre a Közlöny hasábjain folytatott vita, melyről **Csere József** találoán és tömören így ír: „*Régi időktől fogva égető szükségét éreztük a gyógyszerészek magasabb fokú kiképzetésének. Különösen azok voltak ennek szószólói, kik szakmánkat igazán ideálisan fogták fel, mint többek közt Lengyel tanár úr, aki csak úgy képzei a gyógyszerészt hivatásának igazi magaslatán, ha kellő tudományos készültséggel a többi életpályákkal egyenrangúvá lesz, természetesen értve az orvosi vagy jogi pályát.*”⁴ Nem véletlenül írja Csere József a fentebb elhangzott sorokat. A felsőfokú gyógyszerészképzés valóban megoldatlan volt, a gyógyszerésznövendékek csak rendkívüli hallgatóként iratkozhattak be az egyetemre, s részben a bölcsészeti-, részben az orvosi egyetemen töltötték az egyetemi éveket. Ez azt jelentette, hogy nem volt önálló gyógyszerészkar, de azt is, hogy a „*budapesti egyetem gyógyszerézmestereket képzett anélkül, hogy az oktatott tárgyak között a gyógyszerkészítés szerepelt volna*” – írja **Kempler Kurt**.⁵ A gyógyszerészképzés tehát elemi problémákkal küzdött, s joggal érezhették úgy a gyógyszerészek, hogy a nők kérdése nem a megoldás felé fogja elmozdítani a gyógyszerészképzés áldatlan állapotát.

A nők alkalmazása mellett érvelő gyógyszerészek a gyógyszertár átruházhatóságát és a segédhiányt hozták érvként. A személyi jogú gyógyszertárak átruházhatósága az örökösöket érintette. Ha a gyógyszerészi pálya megnyílik a nők előtt, úgy „*...sok gyógyszerész neje és leányának a legjobb alkalma leend a gyógyszertár kezelését megtanulni; s özvegyülés vagy elárvulás esetén nem lesznek kénytelen lehetetlen áron gondnokot tartani, vagy pedig a gyógyszertári jogról lemondani s az egész további életök folyamán nyomorogni*”⁶ – írta **Abonyi Endre**, rónyai gyógyszerész.

A leghevesebb vita a segédhiány kérdésében alakult ki. Részben a gyógyszertárak elszaporodásával, részben a gyógyszerészi pályát választó egyetemi hallgatóság csökkenéséből eredően különösen vidéken komoly segédhiány volt tapasztalható. A gyógyszertári személyzet hiányának orvoslását sokan a nők gyógyszerészi pályára való bocsátásában látták. Így lehetővé vált volna a gyógyszertár családi vállalkozásként történő működtetése is, ami nyilván sok megtakarítást hozott volna. **Gajzágó Róbert** levelében előszámításokat is végzett és a következő – kissé humorosnak tűnő – eredményre jutott: ha a gyógyszerészek „*nősülés útján gyógyszerésznőre tehetnének szert, ki évenként 6–800 frt segéd-fizetést megtakarít, a mi 12–16 ezer frt 5%-os kamatának felel meg. Így biztosra vehetné minden gyógyszerész, hogy gazdag nőt kap.*”⁷

A segédhiány különösen vidéken, a kis- és közepes forgalmú gyógyszertárakban okozott gondot. A levelekből kiderül, milyen éles ellentét húzódik a gyógyszerésztársadalmon belül a segédhiány kérdése kapcsán. Az egyik levélben ez így fogalmazódik meg: „*Mint némileg észrevettem, leginkább a nagyvárosi gyógyszerészek nem akarnak ez eszmével (t. i. a gyógyszerésznők képzésével) megbarátkozni; és honnan van ez? Onnét, mivel ők a segédhiányt csak hallomásból ösmerik; annyit tudnak, hogy most több segédfizetést kell ígérniök mint eddig, de ők tehetik, mert telik, és így nagy városokban csak akad segéd, de vidéken éppenséggel nem; és ha lenne is, 30–50 frt fizetést és ellátást csekély jövedelméből képtelen a falusi gyógyszerész fizetni. Ezért van aztán az is, hogy a járási gyűléseken nagyobbára elvetették a nők alkalmazását a gyógyszertárban, mivel a vidéki gyógyszerészek segéd hiányában arra nem jelenhettek meg, hogy a nők mellett érveljenek.*”⁸ A levélből világosan és félreérthetetlenül kiolvasható a komoly ellentét a gyógyszertár-tulajdonosok között, de legtöbbször csak a tulajdonosok és a segédek közötti ellentéteket említik fel.

A felvillantott érvekből és ellenérvekből kiderül, kevés volt azoknak a gyógyszerészeknek a száma, akik eleve elzárkóztak volna a nők emancipációjától, sokkal többen vannak azok, akik azért tartottak a nők alkalmazásától, mert úgy gondolták, ezzel csak tovább nehezedik a gyógyszerészek

és a gyógyszerészet amúgy is felemás társadalmi és szakmai helyzete. De az aggodalmakon túl azt is látni kell, hogy a különböző gazdasági érdekek milyen mélyen befolyásolták az egyes véleményeket.

A Magyarországi Gyógyszerészegyletben azok kerültek fölénybe, akik elutasították a nők gyógyszerészi pályára való bocsátását. Ennek ellenére a miniszter, az egyetemi tanács támogatásával kibocsátotta a rendeletet és így a tudományos pálya megnyílt a nők előtt.

A gyógyszerésztársadalom végül elfogadta a gyógyszerésznőket, akik közül elsőként **Thinagel Szerafin** végzett 1903-ban a Kolozsvári Királyi Tudományegyetemen. 1905-ben, a budapesti egyetemen végzetek, **Bokor Anna**, **Murányi Vera**, **Horváth Erzsébet**, **Haumann Olga**, valamint **Légrády Erzsébet**, ez utóbbi egyébként az első nő, aki Magyarországon gyógyszerészdoktori diplomát szerzett.

IRODALOM

1. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 417–422. l.
2. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 449–453. l.
3. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 296–297. l.
4. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 251. l.
5. Kempler Kurt: A magyarországi gyógyszerészet a századfordulón 1888-1914, a SOMKL kiadványa, Bp., 1984.
6. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 346–347. l.
7. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 329–330. l.
8. Gyógyszerészi Közlöny 1895. 329–330. l.